

Avgjørende med effektiv oksygentilsetting i basseng og lukka merder i forbindelse med nødsituasjoner

Moderne anlegg på land drives med høy fisketetthet og lågt vannforbruk. Slike produktive systemer er helt avhengig av kontinuerlig tilførsel av oksygen for å holde en stabil og gunstig oksygenkonsentrasjon som sikrer god tilvekst og velferd for fisken. Det samme gjelder ved produksjon av laks og ørret i lukka sjømerder der vannet pumpes opp fra dypere vannsjikt og tilsettes oksygen.

Asbjørn Bergheim,
Forskningsleder i Bio Marine
asbjorn@oxyvision.com

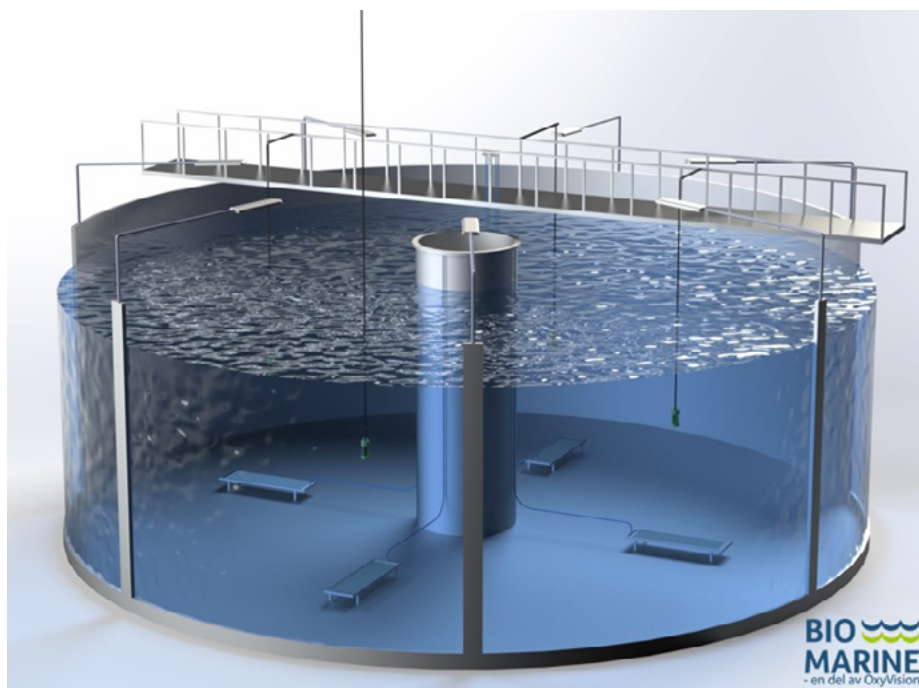

Asbjørn Bergheim er forskningsleder i Bio Marine. Foto: Bio Marine

I slike systemer skjer vanligvis oksygentilsettingen direkte i inntaksvannet som blir pumpet inn i karene. En strømstans vil derfor kunne få alvorlige konsekvenser for oksygentilførselen hvis det tar tid før strømtilførselen blir gjenopprettet. I noen tilfeller er det - av ulike årsaker - erfart at nødstrømsaggregatet ikke har koblet inn ved strømstans. Det vil da være behov for hurtig tilførsel av oksygen som innløses i vannet uavhengig av tilgang på elektrisk strøm.

Root-effekten

Samtidig som den vanlige oksygentilførselen stopper opp som følge av strømstans vil det også skje gradvis opphoping av karbonidioksid (CO₂) i karet da vannet ikke skiftes ut og luftes. For hvert mg oksygen fisken forbruker vil det produseres 1,1 – 1,2 mg CO₂. Unormalt høye CO₂-konsentrasjoner i vannet bidrar til at fiskens evne til å utnytte tilgjengelig oksygen avtar (såkalt Root-effekt).

BIO
MARINE
- en del av OxyVision

Skulle den regulære oksygentilførselen svikte vil det kunne oppstå kritiske oksygensvikt bare etter 15-20 minutter, med risiko for dødelighet. Når det gjelder CO₂-oppbygging i vannet ved strømstans, er tidsrommet før store skadevirkninger oppstår mer usikkert, da det foreligger lite kunnskap om dette.

Tida svært knapp mtp. ekstra oksygen

Ved en fisketetthet på 40 kg per m³ og 12°C vanntemperatur er oksygenivået redusert til ugunstig og mot kritisk nivå, dvs. til under 5 mg/l, mindre enn én time etter at nødsituasjonen oppsto, forutsatt normalt oksygenforbruk hos settefisk på 20 – 50 g. Imidlertid vil en brå stopp i vann- og oksygentilførsel kunne medføre alvorlig stress hos fisken som igjen vil kunne føre til flere ganger høyere oksygenforbruk. Derfor er tida svært knapp for å tilføre ekstra oksygen for å unngå dødelighet når krisesituasjoner oppstår og derfor kan kritiske oksygenivå oppstå i karene allerede etter mindre enn 15 minutter ved høy tetthet med stresset fisk.

Dette er skissert i **figur 1** som viser oksygen- og CO₂-konsentrasjoner i et kar med settefisk når nødoksygeneringen uteblir. Ved rutinemessige oksygenforbruk uten stress vil altså ugunstig / kritisk oksygenivå (< 5 mg/l) oppstå etter ca. 40 minutter (**figur 1, øverst**), mens høgt stress vil kunne medføre en tilsvarende reduksjon i løpet av 15 minutter og total oksygensvikt etter 25 minutter (**figur 1, nederst**). CO₂-nivået i vannet vil fortsette å stige så lenge fisken er i live og den teoretiske kurva (stress-stoffskifte) viser den forventede økningen hvis karet igjen tilføres oksygen tidsnok (**se figur 2**). Det er forenklet forutsatt konstant stoffskifte hos fisken, dvs. at konsentrasjonene av oksygen og CO₂ avtar / øker lineært. Beregningene bygger på forutsetninger angitt i **tabell 1**.

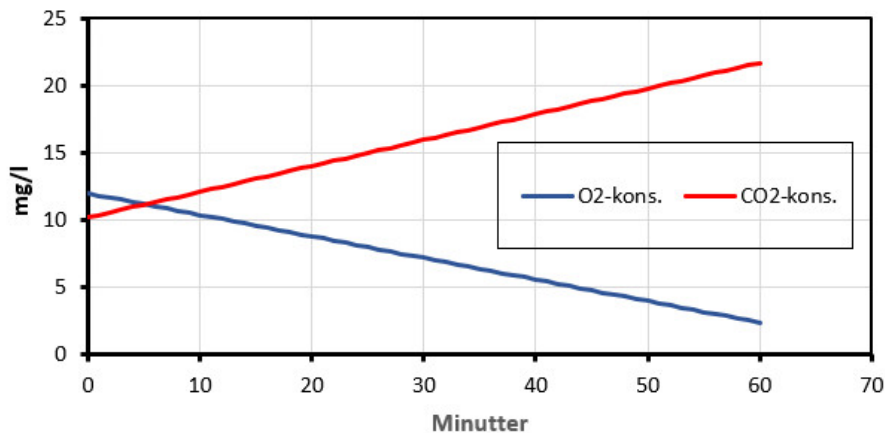
Figur 2 illustrerer en situasjon der oksygentilførselen kommer i drift igjen etter 15 minutter slik at lågeste oksygenivå i løpet av nødsituasjonen er ca. 5 mg/l. Det er altså forutsatt at konsentrasjonen av oksygen stiger tilbake til utgangsnivået, 12 mg/l, etter få minutter.

Oksygen blir kritisk før CO₂

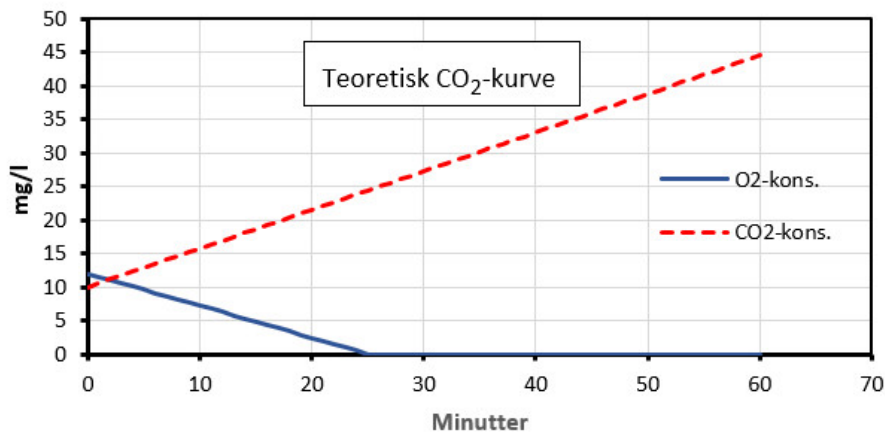
Under de nevnte forutsetningene tolererer altså fisken 15-20 minutter uten oksygentilførsel før det oppstår kritisk oksygensvikt med risiko for skadeeffekter og økt dødelighet. Når det gjelder CO₂-opphoping i vannet ved strømstans, er tidsrommet før store skadevirkninger oppstår mer usikkert. Ved

langtidspåvirkning anbefales ikke CO₂-konsentrasjoner over 10-15 mg/l, men skadeeffekter av høyere nivå over kort tid, f.eks. ved over 50 mg/l, foreligger det lite kunnskap om. Uansett vil fisken overleve

Konsentrasjon av O₂ og CO₂ ved normalt stoffskifte

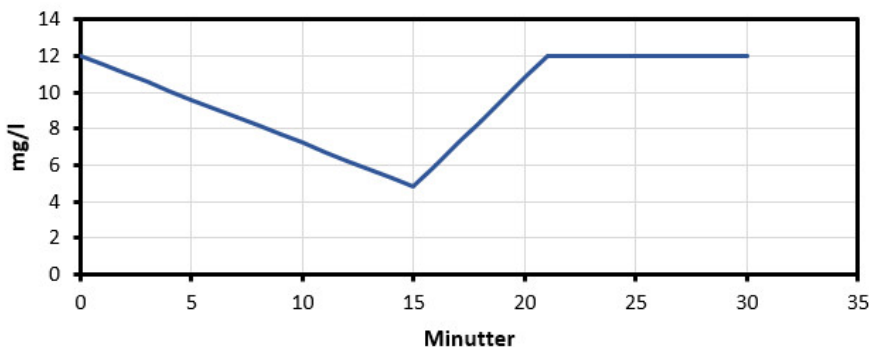

Konsentrasjon av O₂ og CO₂ ved stress-stoffskifte

Figur 1: Konsentrasjoner av oksygen og karbondioksid i kar med settefisk i løpet av første timen etter strømstans uten tilsetning av oksygen, hhv. ved forutsatt normalt stoffskifte (øverst) og ved høgt stressnivå (nederst). Forutsetninger for beregning i tekst.

Konsentrasjon av O₂ ved oksygentilsetning etter 15 min (stress-stoffskifte)

Figur 2: Konsentrasjon av oksygen i kar med settefisk gjennom 30 minutter etter strømstans ved tilsetning av oksygen etter 15 minutter. Forutsetninger i tekst (stress-stoffskifte).

Beregningene i figurene bygger på følgende forutsetninger:

Temperatur:	12 °C
O ₂ -konsentrasjon ved start:	12 mg/l (ca. 90 % av metning)
CO ₂ -konsentrasjon ved start:	10 mg/l
Fiskestørrelse:	20 – 50 g
Fisketetthet:	40 kg/m ³
Oksygenforbruk:	-
Rutineforbruk:	4 mg O ₂ /kg fisk/min
Stressforbruk:	12 « (3-doblet forbruk)
Respirasjonskoeffisient:	0,9
CO ₂ -produksjon:	1,2 mg CO ₂ /mg O ₂ forbruk

lenger uten utlufting av CO₂ enn ved manglende oksygentilførsel. Likevel bør en være klar over at problemer med CO₂ kan oppstå ved bruk av nødoksygen uten at vannet i karet skiftes ut etter 1-2 timer.

Trykkbasert oksygen anbefales

For å oppnå maksimal sikkerhet mot farlig oksygenvikt ved strømstans anbefales derfor bruk av trykkbasert tilførsel av oksygen fra egen oksygentank til diffusorer i karene. Tiført oksygen vil

da innløses i vannet i karet uavhengig av strømtilførsel. Ulike diffusorer har varierende virkningsgrad og det er viktig å anvende diffusorsystemer med høy innløsningsgrad og tilstrekkelig kapasitet for å holde oksygenivået i karene på ønsket nivå.

- På en annen side anbefaler vi bruk av generator-oksygen i daglige driften, da kiloprisen for dette oksygenet vil ha en vesentlig lavere kostnad avslutter Bergheim •

Essensielt med gode systemer for nødoksygen i RAS

For RAS-leverandøren Nofitech er nødoksygensystemer en viktig del av systemet. Teknisk leder i Nofitech, Geir Løvik har jobbet med å sikre tilførsel av oksygen og fjerning av CO₂ understreker det som artikkelen viser.

- Det er viktig med gode nødoksygensystemer hvis det oppstår en kritisk situasjon med stans i vanntilførsel. Asbjørn Bergheim i Bio Marine sine utregninger viser hvor raskt en kritisk situasjon kan oppstå, sier Løvik. For å oppnå maksimal sikkerhet mot farlig oksygenvikt ved strømstans anbefaler han derfor bruk av trykkbasert tilførsel av nødoksygenet.

- Tilført oksygen vil da innløses i vannet i karet uavhengig av strømtilførsel. Ulike diffusorer har varierende virkningsgrad og det er viktig å anvende diffusorsystemer med høy innløsningsgrad og tilstrekkelig kapasitet for å holde oksygenivået i karene på ønsket nivå, sier Løvik i Nofitech •

Teknisk leder i Nofitech, Geir Løvik. Foto: Nofitech